

Van openbare jongensschool tot Sint Aloysiusschool, Kransakkersschool en De Borgh in Budel, (Dr. Ant. Mathijssenstraat 15 6021 CK Budel)

Het lager onderwijs in onze dorpen werd eeuwenlang georganiseerd door de (rooms-katholieke) kerk. Het ideaal was dat bij elke parochiekerk ook een school stond. Hier stonden met name lezen, schrijven en later ook rekenen op het programma. Het onderwijs was in de volkstaal, men sprak van Nederduitse scholen. In grotere plaatsen en steden waren ook 'Latijnse' scholen waar ook in die taal onderwezen werd. Na 1648 kwam het onderwijs in Budel, Maarheeze en Soerendonk in handen van de 'Hervormde Kerk'. Door de Franse Revolutie werd het een staatsaangelegenheid. Zonder verloop van de regering mocht er geen school worden opgericht.

In 1840 was er in Budel een schooltje onder het raadhuis (nu Schepenhuis) voor jongens en meisjes. 's Zomers verzuimden vele boerenkinderen vanwege werkzaamheden thuis, maar in de winter kwamen er wel ongeveer 130 kinderen, die zich ternauwernood in deze beperkte ruimte konden verroeren. De gemeente begreep dat er iets moest gebeuren en bouwde een schooltje met een lokaal op het kerkhof (zie plattegrond).

De kinderen zaten er op primitieve bankjes. Al in 1852 kwamen er klachten over de slechte staat van het onderwijs. Ook nam het aantal schoolgaande kinderen toe en de school kon niet worden vergroot. Daarnaast wilde men de school splitsen in een jongens- en een meisjesschool.

Pastoor Timmermans zou zorgen voor een zusterschool voor meisjes (zie het artikel Historie Zusters van Liefde in Budel) en de gemeente zou zorgen voor een nieuwe openbare school.

Hiervoor werd het huis van Joseph Hompes in 1852 aangekocht met erf en tuin, mede mogelijk gemaakt door een lening van Burgemeester Goyarts en Antonis Fransen. Het terrein strekte zich uit vanaf de hoek van de Willem II straat tot en met de huidige Borgh. De gemeente zat echter zo krap bij kas dat het nog duurde tot 1856 voordat men overging tot de bouw van een school met twee lokalen en een onderwijzerswoning. Het nieuwe hoofd, H. de Preter uit Vlijmen, dat in 1855 de 62-jarige W. van der Wiel had vervangen, zat met een kleine 200 leerlingen: het animo voor het onderwijs nam toe en ook kinderen uit Gastel kwamen naar Budel.

B&W hadden een 'hulp' bij het onderwijs gevonden tegen een vergoeding van 175 gulden per jaar. Het hoofd der school ontving 500 gulden. Na de onderwijswet uit 1857 stelde men hogere eisen aan de bekwaamheid van de onderwijzers. Hiervoor werden de belastingen en het schoolgeld verhoogd. Het salaris van het hoofd werd gebracht op 600 gulden + 15% van de schoolgelden en vrije woning. De hulponderwijzer kreeg 250 gulden per jaar en nog wat vergoeding voor de extra lessen, die nodig waren door het hoge verzuim in de zomer.

Ook deze tweeklassige school was echter al spoedig te klein en er rezen grote problemen met het dak. De kosten van renovatie en uitbreiding waren zo hoog dat er besloten werd om een nieuwe school met onderwijzerswoning te bouwen op het terrein grenzend aan deze school (ongeveer op de plaats van de latere Sint Aloysiuschool).

De R.K. jongensschool (1881-1941)

De school breidde zich gestaag uit en in december 1920 werd de achtste leerkracht benoemd. In de jaren dertig werd de school meerdere keren verbouwd, maar in januari 1941 brandde de Sint Aloysiuschool voor een groot deel af, waarbij veel leermiddelen en schoolmeubelen verloren gingen. In het parochiehuis (Nu 'De Borgh'), het K.J.V.-huis, de Sint Annaschool en in twee allerhaast verbouwde slaapkamers van F. Hegge moest nu les worden gegeven. Drie lokalen van de oude school bleven nog over. Later is op die plaats een gymzaal gebouwd.

In 1941 verliet schoolhoofd Zegers Budel en werd S.H. Winkelmolten hoofd van de Budelse jongensschool. Naast drie zilveren jubilarissen vierde Winkelmolten in 1948 zijn 40-jarig ambtsjubileum aan dezelfde school.

Een jaar later in mei 1949 kwam er een einde aan die moeilijke periode, toen het na de oorlog nieuw opgetrokken schoolgebouw werd geopend.

Het waren zeven nieuwe lichte en luchtige lokalen met leermiddelenkamertje en hoofdenkamer, brede gangen met gesmede klerenhaken en moderne closets (toiletten), aangebouwd aan de bestaande drie-klassige oude school. In 1941 had men reeds een plan en begroting van 50.000 gulden voor de opbouw gemaakt, maar B. en W. durfden het toen niet aan, wegens schaarste aan bouwmaterialen. Daardoor vielen de kosten meer dan driemaal zo hoog uit. Winkelmolten bleef hier nog ruim vijf jaar werkzaam, tot hem per 1 januari 1955 - hij was toen zesenzestig - eervol ontslag werd verleend.

Team van de R.K. Aloysiuschool in 1954.

*Meester Charles Brandts - Meester Kelleners - Meester van Bree - Meester Deben - Meester Smolenaars - Meester Philip Brandts-
Juffrouw Davits - Meester Winkelmolen - Meester Ras - Meester Leijssen*

Op 1 jan. 1955 werd het scheidende hoofd opgevolgd door L.I.D. Heijnen.
Deze werd op 1 sept. 1960 wegens benoeming te Tilburg opgevolgd door J.A.B. van Halteren.

Het nieuwe gebouw 1949-2018: Architect Louis Neeskens.

In 1970 kwamen de eerste meisjes op school en werd het een gemengde school.

In 1982 volgde de fusie met de Sint Franciscusschool en werd de naam veranderd in Kransakkersschool. De Sint Aloysiuschool werd Kransakkers-Noord en de Sint Franciscusschool werd Kransakkers-Zuid. Hoofd der school, J.A.B. van Halteren ging met pensioen. Hij werd opgevolgd door G. van Dommelen, die reeds hoofd was van de voormalige Sint Franciscusschool.

Deze dependance (Kransakkers-Noord) werd gesloten en na verbouwing in gebruik genomen door gemeenschapshuis 'De Borgh'. Op 11 april 1987 werd de vernieuwde Borgh officieel geopend.

De Borgh in 2018 (net voor de afbraak)

Achterzijde De Borgh in 2018 (net voor de afbraak)

Afbraak 23-5-2018

In 2018 werd het gebouw afgebroken en op deze plaats verscheen het huidige Multicultureel Centrum De Borgh.

Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck'
<https://heemkundekringcranendonck.nl>

Bronnen:

Budel en Cranendonck voorheen en thans door S.H. Winkelmoen

-Ich bin van Bûûl door Jan Bakens

-Diel Feijen (oud-leerkracht)

-Werkgroep kadaster Heemkundekring

Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck'

<https://heemkundekringcranendonck.nl>